

Neznani dragulj Karnijcev

Monte Pupera Valgrande

Besedilo: Matija Turk

Prvi septembrski sneg je že pobelil najvišje vrhove Dolomitov. V ostrem mrazu sva z Janezom navsezgodaj zapustila bivač Voltolina v Marmarolah, kjer sva prespala po vzponu na Corno del Doge. Preko police Cengia del Doge, ki preči severno steno omenjene gore, sva dosegla visokogorsko dolino Val di San Vito.

Zahodna stena Cime Bel Prà, ki se dviga nad njo, je ležala v globoki senci in čez skalovje so padali lesketajoči se ledeni trakovi. Že na melišču pod steno mi je večkrat spodrsnilo, saj je skale pokrival tanek, skoraj neviden požled. Vzpon v takšnih razmerah zagotovo ne bi bil modra odločitev. Da pa ne bi obisk Dolomitov ostal okrnjen, je bilo treba poiskati nov cilj. V Auronzu sva se ustavila na kavi in si začela podajati zemljevide in liste z opisi ter brskati po vodničku. Kar je predlagal eden, je drugi gladko zavrnil. Nakar sem dobil idejo, da sploh ni nujno, da ostaneva v Dolomitih, saj bi lahko šla pogledat tudi na drugo stran reke Piave. Brat je še malo polistal po knjigi in mi pod nos pomolil opis: Monte Pupera Valgrande. Predlog sprejet!

Gora v nehvaležni sosesčini Dolomitov

Monte Pupera Valgrande je del gorske skupine Brentoni, ki orografsko spada h Karnijskim Alpam. Skupaj z glavnimi vrhovi skupine, poleg najvišjega Brentonija, 2548 m, so to še Monte Crissin, 2503 m, Monte Schiavon, 2317 m, in Monte Tudaio, 2140 m, se dviga v višave takoj nad levim bregom Piave. Značilnost severnih sten teh gora so monolitne, poševne plošče, ki jim dajejo še posebej svojstven in divji izraz. Najlepši pogledi na skupino Brentoni se nam odpirajo s ceste na prelaz Monte Croce Comelico, ki je bil že od nekdaj pomembna prometna povezava med Benečijo in Južno Tirolsko. Medtem ko je konec 19. stoletja razvijajoči se gorski turizem na severni strani prelaza domačinom prinašal denar in slavo, so le redki

"turisti" kazali zanimanje za vrhove v nehvaležni sosesčini Dolomitov. Izmed njih izstopata Gustav Baldermann z Dunaja in Lothar Patera iz Salzburga, ki sta v še nedotaknjenih vrhovih skupine Brentoni videla svojo veliko priložnost. Skupina Brentoni je okoli leta 1900 postala kraj njunega raziskovalnega in alpinističnega udejstvovanja, kjer sta opravila vrsto prvih pristopov, prvenstvenih vzponov in grebenskih prečenj. Zlasti Patera je načrtno raziskoval Karnijske Alpe od Piave do Kanalske doline. Strast do gora mu je zelo verjetno razvnel Ludwig Purtscheller, njegov profesor telovadbe iz gimnazijskih dni. Baldermann in Patera je pri vzponih spremljal domačin iz kraja Santo Stefano Giuseppe Stanislao Pellizzaroli, po domače Beppi Slau. Beppijeve zasluge

Še ena gorska pravljica: pogled z vrha proti Antelau. Foto: Matija Turk

poskusil prečiti še na nekaj metrov višji vzhodni vrh, visok 2520 m, a se je zaradi megle obrnil. Pristop na zahodni vrh po smeri, ki jo opisujemo v nadaljevanju in velja za normalni pristop, sta leta 1912 prva opravila Antonio Berti in Luigi da Rin Caurèi. Z zahodnega sta uspešno nadaljevala še na vzhodni vrh.

Vzpon v meglenem jutru

Od ceste v dolini Val Piova do bivaka Spagnolli pod Monte Pupero Valgrande je vsaj dve uri hoda. Ura je bila pozna in hoja po temi nama ne bi ušla. Komaj pa sva dobro zastavila korak po makadamski cesti, sva pod njo zagledala staro, osamljeno, s travnikom obdano hišo. Čez pet minut sva bila zopet pri avtu in nekoliko spremenila vsebino nahrbtnikov. Zakaj bi človek vedno nekam hitel, ko pa se tu ponuja lepa priložnost, da pred spanjem v miru spije večerno pivo ali dve. Ponovno sva bila pri avtu naslednji dan zarana in ponovila postopek menjave vsebine nahrbtnikov v obratnem vrstnem redu. Noč na mehki zeleni podlagi pred pročeljem hiše, ki je varovalo pred morebitnimi pogledi s ceste, je potekala mirno in brez zapletov.

Jutro je bilo megleno in prvi del poti do bivaka se vije po vojaški cesti, ki le počasi pridobiva višino. Cesto je leta 1916 zgradila italijanska vojska. Vodila

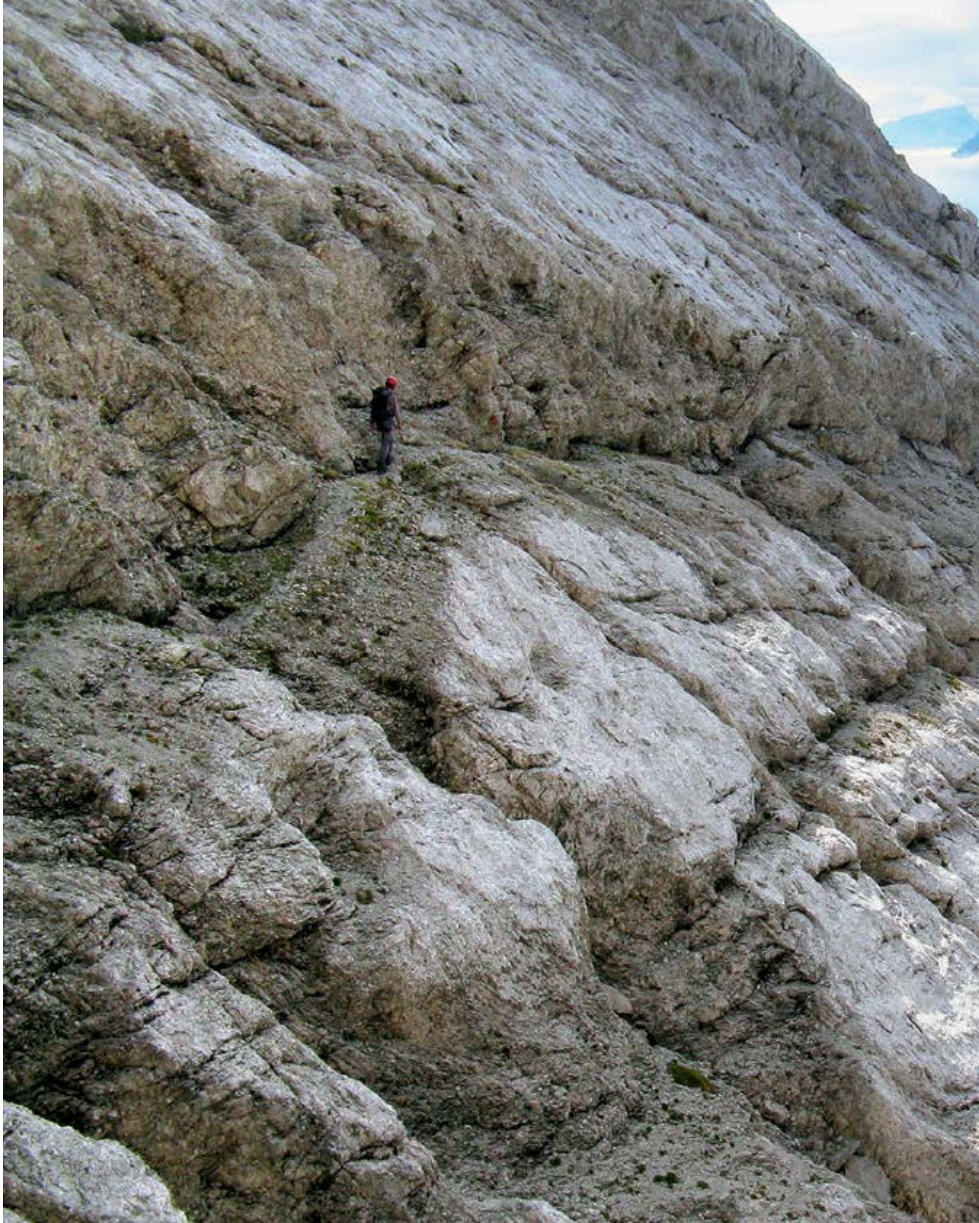
Bivak Spagnolli
Foto: Matija Turk

pri odkrivanju skupine Brentoni pa so, ravno zaradi ravnanja njegovih dveh klientov, ostale prezrte in so s časom utonile v pozabo. V svojih objavah v reviji Österreichische Alpenzeitung sta ga Avstrijca omenjala le poredko ali pa sploh nikoli. Če je Lothar Patera za Karnijske Alpe to, kar je Julius Kugy za Julijce, je to v veliki meri zasluga Beppija Slaua, ki mu je leta 1910 pripadla čast, da je postal prvi uradni gorski vodnik v Comelicu.

Pupera ima pravzaprav dva vrhova, ločena z globoko in težko prehodno škrbino. Prvi pristop na zahodni vrh, visok 2513 m, so opravili neznani vojaški kartografi. Ko sta se nanj v družbi še dveh tovarišev in zelo verjetno tudi Beppija Slaua leta 1899 povzpela Baldermann in Patera, sta na vrhu naletela na možica. Patera je

je do postaje žičnice, ki je oskrbovala trdnjavo na bližnji gori Monte Tudaio. Še pred koncem ceste naju je smerokaz usmeril na pot, ki se zložno dviguje skozi gozd in ruše k bivaku Spagnolli. Zaradi turobnega dne se je hoja še bolj vlekla in ničkolikokrat sem že zaman pričakoval, da bova vsak čas zagledala bivak. Naposled so se iz megle le prikazali obrisi bivaka, ki je pravzaprav majhna, neoskrbovana koča odprtih vrat. Vstopila sva v lično, lepo urejeno hišico, brez dvoma vredno truda, da bi se sinoči potrudila do nje. Upala sva, da se bo med najinim postankom megla razkadila, a uro kasneje o soncu ni bilo še nobenega sledu. Glede na zemljevid, ki sva ga imela, vodi prav od bivaka označena pot na škrbino Forcella Ciadin Alto Est. Tam se namreč začne resni del vzpona na Pupero. Vendar ni bilo nikjer videti nobene poti in še manj označb. Zato sva krenila levo po markirani mulatjeri, ki vodi na škrbino Forcella Ciadin Alto Ovest, misleč, da bova na odcep naletela nekoliko više. Pot je vodila daleč stran od zelenega cilja in vedno bolj se mi je dozdevalo, da naju tudi ta gora ne bo videla. Z višino se je megla vedno bolj redčila in kar naenkrat, kot bi odrezal, sva se znašla pod jasnim nebom. Nad belim morjem so se na vse strani dvigovali vrhovi in temne misli so se razblinile kot megla pred nekaj trenutki. Kontrast je bil res presenetljiv in razgledi na vse strani naravnost

INFORMACIJE

Monte Pupera Valgrande, zahodni vrh, 2513 m

Italija, Karnijske Alpe, skupina Brentoni

Zahtevnost: Alpinistični vzpon, II/I.

Oprema: Običajna visokogorska oprema, čelada, oprema za varovanje (plezalni pas, vrvne zanke, vsaj 20 m vrvi . . .)

Nadmorska višina: 2513 m

Višina izhodišča: pribl. 1200 m

Višinska razlika: 1300 m

Izhodišče: Manjše parkirišče ob cesti Laggio di Cadore–Casera Razzo v dolini Val Piova. Pozorni moramo biti na odcep makadamske vojaške ceste (informativna tabla) približno 4 km za krajem Laggio di Cadore.

Zaveščišče: Bivak Spagnolli, 2047 m, 14 ležišč.

Časi: Izhodišče–bivak Spagnolli 2.30 h

Bivak Spagnolli–Forcella Ciadin Alto Ovest 45 min
Forcella Ciadin Alto Ovest–Forcella Ciadin Alto Est 45 min

Forcella Ciadin Alto Est–vrh 1.30 h

Vrh–Forcella Ciadin Alto Est 1 h

Forcella Ciadin Alto Est–bivak Spagnolli (direkten sestop po vojaški stezi) 20 min

Bivak Spagnolli–izhodišče 2 h

Skupaj 8–9 h

Sezona: Julij–september (kopna sezona).

Vodnik: Paolo Salvini: Dolomiti, le piu belle cime del Cadore. Grafica Sanvitese, 2005.

Zemljevid: Dolomiti del Centro Cadore, Tabacco 016, 1 : 25.000.

Opis: Od izhodišča se odpravimo po gozdni cesti. Vseskozi sledimo smerokazom proti škrbini Forcella Cadin Alto (pot št. 330). Po približno 45 minutah hoje nas smerokaz usmeri desno na pot, ki se zložno vzpne do bivaka Spagnolli. Nadaljujemo po lepi mulatjeri do škrbine Forcella Ciadin Alto Ovest. Z nje desno po nakazani stezi proti vzhodni škrbini (izpostavljeno, mestoma II). Na vzhodni škrbini se prične plezalni del vzpona, smer je na gosto označena z rdečimi pikami. Usmerimo se desno in se po skrotju in grapah povzpne do police, ki vodi preko velike gladke plošče. Po zagrščeni polici do konca v poševno steno (I+). Kmalu nam napredovanje prepreči navpična stena, na kateri sta narisana dva smerokaza. Upoštevamo desnega. Po krušljivi in zagrščeni plošči dosežemo škrbino v glavnem grebenu (II-), kjer prestopimo na južno stran. Sledi dolgo vodoravno prečenje po drobljivih

polica (mesta II). Povede nas do zagrščene grape, po kateri dosežemo naslednjo, višjo škrbino v glavnem grebenu. Rdeče pike nas zopet usmerijo v desno, vzpenjamo se po grebenu do neizrazite škrbinice. Tu nas oznake usmerijo stran od grebena, v pobočje na desni strani. Sledi prečka preko ozke in izredno izpostavljene police, ki vodi okoli vogala, od koder je do vrha le še nekaj minut vzpona po skrotju. Neprijetni polici se lahko izognemo: iz škrbinice ne gremo proti prečki, temveč se usmerimo levo v kratek kamin. Po nekaj metrih plezanja dosežemo lahko, stopničasto steno, po kateri splezamo nazaj na greben na naši desni (II-). Tu zagledamo bližnji vrh in pod sabo gručnato pobočje, kjer poteka označena stezica. Do nje se moramo spusti za slabih 10 m, kar zahteva plezanje II. stopnje v sestopu. V grebenu je nekaj večjih skal, ki omogočajo dobro varovanje. Po stezi je do vrha le še nekaj minut.

Sestop: Po isti smeri sestopimo nazaj do škrbine Forcella Cadin Alto Est. Z nje sledimo slabo vidni vojaški stezi po travah navzdol do bivaka Spagnolli. Sestop nadaljujemo po označeni poti.

Na pristopni polici ob povratku

Foto: Matija Turk

sva vstopila v razčlenjeno skalovje grebena, ki vodi do prve velike plošče. Tu sva naletela na rdeče pike, ki vse do vrha že kar preveč na gosto označujejo smer vzpona. Pike so vodile do police, ki vodoravno preseka prvo ploščo.

Videti je bilo, da se na njenem koncu obeta resna plezarija, zato sva se pred vstopom nanjo ustrezno plezalno opremila. Polica je lepa in široka. Ko stopiš nanjo, te gora sprejme vase. Postaneš del nje in vsa tesnoba izgine. Težave obstajajo le od daleč, od blizu je vse ena sama prijetna hoja in poplezavanje. Ob koncu police sve se po ploščah povzpela do ozke in krušljive škrbinice, kjer sva prestopila na južno stran. Ta je manj izpostavljena, a tudi bolj razdrapana in krušljiva. Lepo sva napredovala in pričakoval sem, da bova kmalu stopila na vrh. Tik pod njim pa sva naletela na mesto, ki je ustavilo tekoče napredovanje. Rdeča pika je neizprosno kazala prehod po kratki polici s spoštljivo globino pod njo. Ozka, nadstrešena police se je na sredini stopničasto spuščala, kar je zahtevalo nekaj akrobatskih spretnosti. Oklepajoč se z rokami roba police in na slepo tipajoč z nogami za stopi, sem hitro presodil, da sem preneroden, da bi te akrobacije izvajal brez varovanja. S seboj sva sicer imela vrv, vendar je pri tovrstnih vzponih vedno problem najti ustrezno varovališče, saj tudi na Puperi ni nikjer niti enega klina. Da ne bi izgubljala časa z iskanjem in nameščanjem varovališča, sva raje pogledala malo naokoli in na levi našla lep prehod proti vršnemu grebenu. Kot po stopnicah sva se po razčlenjeni plošči povzpela na greben. Od vrha naju je ločila le še strma škrbina. Tu sva se za varen, pa čeprav le deset metrov dolg spust z grebena le odločila uporabiti vrv, saj se je na grebenu kot sidrišče ponujala primer-na skala. Še nekaj korakov in stopila sva na vrh, ki v najinih gorniških načrtih ni obstajal.

Žal je tako, da smo ljudje v svojih načrtovanjih preveč premočrtni in dostikrat niti ne opazimo stvari, ki nam prihajajo nasproti. Monte Pupero Valgrande sem že dolgo poznal, vedno se mi je zdel nekaj posebnega, a časa zanj si nisem nikoli vzel. Sedaj pa, ko razmišljam o podvigih minulega leta, spoznavam, da je bil vzpon na Pupero eden lepših in zanimivejših. Vzpon po mojem okusu. ●

fantastični. Ponovila se je zgodba izpred dveh let, ko je sprva siv dan na vrhu Terze Piccole postal najlepša gorska pravljica.

Na škrbini Forcella Ciadin Alto Ovest sva ponovno preučila zemljevid in vesela spoznala, da ni vse izgubljeno. Proti vzhodni škrbini je od tod vodil greben, preko katerega je na zemljevidu označena markirana pot. Odpravila sva se torej v tej smeri po nakazani stezici, ki so jo sem in tja označevali možici in rdeče pike. Pot je bila na nekaj mestih tudi izpostavljena in kar zahtevna, a brez varoval. Iztekla se je na grebenu nad škrbino, kjer so vidni sledovi vojaških poti in utrjevanja. S škrbine sva uzrla bivač Spagnolli, kakšnih 300 metrov nižje na koncu

travnatega pobočja. Sedaj, v sončnem dnevu, je bil videti prav blizu.

Po polici in ploščah proti vrhu

Že med hojo po grebenu med obema škrbinama sva zagledala Monte Pupero Valgrande v vsem njenem sijaju. Pogled na gromozanske viseče plošče severne stene vzbudi strahospoštovanje in poraja dvome o "lahkotnem sprehodu" čeznje. Ko sva jo tako gledala z grebena, se nama ni zdela prav nič lahka. Po opisu naj bi šlo namreč za plezanje II. stopnje in vse tisto navdušenje je kar nekam poniknilo.

A sedaj sva stala ob njenem vznožju in umik brez tehtnega razloga ni prišel v poštev. Z mešanimi občutki